

hovah legem è summo Sinai promulgatus descendit, vitulo exultanti assimilat: *Eos quoque subsilire facit tanquam vitulum; Libanum et Saron tanquam pullum unicornis* (juxta hebr.), Ps. 28, 6. Ad id quoque intendere ab antiquis interpretibus Jeremias propheta supponitur, cùm Babylonis extitum pranuntiat: *Quoniam exultatis, et magna loquimini, diripientes hereditatem meam, quoniam effusi (seu pingues) estis sicut vituli super herbam, et mugisitis sicut tauri*, Jer. 4, 11. Similis apud Malachiam occurrit allusio, ubi gloriosum Messis adventum et populi ejus latitudinem describit: *Et orietur vobis timentibus nomen meum sol justitia, et sanitas in pennis ejus; et egrediemini et saltetis sicut vituli de armato*, Mal. 4, 2.

Conspicua magis est tauri vis, quām ut describi indigat, virtusque ejus et ardor tanta sunt ut aliquando cum leone ipso pugnare audeat. Nec minus ob has qualitates celebratur quām ob morem conjungendū se suis adversis communem hostem. Quapropter electus est ab inspiratione Spiritū ad admirabundum potestissimum, ferocius et implacabilis divini nostri Salvatoris hostes, qui oblitis personalibus suis animositasibus, contra pretiosum ejus vitam conservaverunt, ut crucifigeretur obtinuerint: *Circumdederunt me vituli multi, fortis tauri Basan obsederunt me*, Ps. 21, 13. Neque striciore et accommodatior feroce et immitis bellatoris typum animo conceperit possumus, cuius unum occurrit exemplum in hac Davidis supplicatione: *Incepit turbam lanceis ornatum, congregantem taurorum cum vaccis populi, donec quisque sese subiicit cum orentia nummis*, Ps. 67, 51 (1). In sublimi Isaiae descriptione que referuntur videtur ad quamdam temporib[us] ipsi longe posterioribus efficientiam revolutionem, probabiliter in ultimo his diebus, que milleniarium Ecclesie statum antecedentem, integrum fortium ejus et crudelium hostium ruina sic predictur: *Et descendenter unicornis cum eis, et vituli cum tauris; incribelliter terra eorum sanguine, et humus eorum adipi pinguium*, Is. 54, 7.

Bos grave est et tardum animal, sensibus hebes, sagacitateque forē destitutus; iugo tamen submitti protest, dominum suum cognoscere discit, inque ejus servitio cum patienti industria perseverat. Vi igitur peculiari et eleganti indolem ejus et agendi modum distinctionibus et agendi modo Israelitarum opponit prophetā, qui quavis à Deo magis quām bestiis agrorum edocit fuerint, cùm tamen vitiosi suis propensionibus cederent, stultiores quām stupidiissimum stoltissimum viliorum animalium facti fuerint: *Bos cognitum possessorum suum, ei asinus præsepe domini sui; Israel autem non cognovit, et populus meus non intellexit*, Is. 1, 3.

Quo tempore ardescit venere tauri, naturā audax et intractabilis, jam non ullo modo regi potest seipsoque furit, præcipue, ubi quis eum vinculo subiecta tentat. Singularis igitur in eo vis adest, quid propheta filios Sion in diebus afflictionis sue exhibeat jacentes (1) De hoc vers., vide Cursum Compl. Script. saec., vol. 15, col. 722.

in capite omnium viarum, ut feras in rete tauri, furentes et rete suum dirumpere conantes, sed eō magis seipsos implicantes sorteque suam violentis suis libidinibus et inanibus conatus pojorem efficientes. Bos, ut inferiora queque animalia, nec de præterito recognitans torqueret, nec de futuro conjectus; timoris dubiique expers, inter virienta prata pastori; cultro saginatur, sibi imminentis fati nescius, et quando dominus illum educit ad lanarium, bruta ejus mens pinguiora prata tantum, vel jucundiorum socium sibi representat. Aequū inconscius est et letabundus miserabilis adolescentes quem perditā mulier in rebus suis implicuit, inque prohibitas voluptates educit; periculi, misericordie sue incuriosus est, et in ruinam suam cœco studio miserabiliter gaudio proruit: *Eam sequitur quasi bos duxus ad victimam, quasi studius ad castigationem stipitum*, Prov. 7, 22.

Suā legē Deus præcepérat vaccam rufam (qui color in Oriente prevaleat) offerri in oblationem pro peccato, ut à quibusdam immunitatis lobigibus purgatio fieret. Immobilatior animal et comburebat extra castra (velut hostia expiationis in solemi expiatiōnum die), sanguinis septem vicibus contra fores tabernaculi spargebatur, licti in altari non fuisset effusus. Requirēbat tantum Mosaica lex ut vacca rufa foret, juvenis, absque macula, nec jugum unquam portavisset. His claris præceptis infinitum curarum et exceptionum numerum in eligenda ad hanc oblationem vacē addiderunt Judei. Si perfectè rufa, non immixto alio quolibet colore, non esset, si dous tantummodo nigros albos pilos habent, ad id improposita.

Cur juvenem vaccam magis quam vitulum (qui generat̄ præferebatur à divino legislatore) requirat lex, vel cur perfectè rufam, definire facile non est. Docti quidam viri putant hoc datum fuisse præceptum, ut populos Israel preservaretur ab Ægyptiorum religione qui vaccam, ut Iis acram colebant, et idecirō ad idē illam altari offerrerent abhorabant. Et idcirō supponitur Deum præcepisse vaccam potius quam vitulum comburi, et quidam perfectè rufam, quod ab isto colore maxime abhorrent Ægyptii, sibi imaginantes Thyphonem juxta suam superstitionem, fontem omnium malorum, hoc fuisse colore; et idcirō ipsi in sacrificiū rufum bovem offerabant. Atvero duob[us] est utrīus hoc superstitiones, que à Plutarcho Herodoto referuntur, Moysis atq[ue] existenterit; et magis adhuc, utrum divinus legislator, si quo modo ad Ægyptios ritus attenderit, tantum sacrificiorum multitudinem, nulla de colore curā habita, mandavisset, et de illo locutus fuisse in hoc tantummodo casu, ubi verum et propriō dictum sacrificium non est. Lewis (Ludovicus) et alii scriptores existimant difficultatem inventiā vaccam rufam, absque vel minimā aliis colori spilorum intermixtū, præcepti rationē fuisse; sed facili non intelligitur cur Deus, in hoc casu, ad magnam vacce requisiti coloris obtainēdū difficultatem præcipue attenderit. In catēris præceptis benignus legislator, populi sui facilitatem commo-

dumque respexisse videtur, cūm sibi offerenda jussit quād ad manū erant, et facile aderant. Vacca igitur perfectè rufa inventuēdū difficultas afflēre nequit quād vera luju mandati ratio, nec sufficienter explanatur est cur hoc in casu vitulo anteposita fuerit vacca. Pii quidam expoſitores vaccam nostri Redemptoris typam habent; immaculata ejus perfectio Domini nostri integrum puritatem et insontem excellētū; rufus ejus color Christi ad genus nostrum affinitatem indicat, quod ab Adam deducitur, id est, ab homine ex rufa terrā formato, sanguinis ejus effusioneem pro populo sui peccatis, et integrum victoriū quam ab hostiis suis retulit, quoniam eroe vestimenta sua conspersa sunt; jugi verò immunitas voluntariam plenaria ejus ad redēptionis opus devotissimum. Nemini rectē dubium esse potest quād vacca rufa combustio Christi dolores ei mortem prefiguraret, et quam habent collecti ejus cineres et in aquā effusii vī purificandi, virtutem quam habet sanctus Christi ab omni peccato purgandi; solus enim sanguis Christi peccata tollere potest. Sed valde dubium est utrū omnes ha relatione existentia.

Camporum gramina, nemorumque teneri surculi et frondes palmulas bovi præbent; quod peculiari linguis sua motu carpit, et in magnā copia celerrimè devorat. Prīus à Psalmistā exhibetur ut *aggravans circumstantia ignominiosa* Israelitarum idolatrias: *Mutaverunt gloriam suam in similitudinem vituli comedentis foenum*, Ps. 105, 20. Postposito rationis dictamine que in mentibus suis afflante Deo insculpta fuerat, gloriósas diuinæ praesentiae manifestatio[n]es, vel symbola quibus prædiū erant, in similitudinem bovis, quem Ægypti oppresserunt sui ad divinum ordinem extalverant et absurdū cultu prosequerantur, stuprum et irrationale animal, quod brutum esse, et prono defixoque in terram corporis habitu, in quam *animi* sicut et corpus ejus revertitur, vilissimum victu pasci Creator voluit.

Fenūm ut bos comedere (Dan. 4, 22), pars fuit ininde pene quam Altissimum in superbū, tyrannicūque Babylonis regem irrogavit. Ratione destitutus, quā tantoper abusus erat, vique brutorum appetitum omnīm traditus, è solio dignitatis dejectus est, et ab humano convictu expulsus, ita ut per apteros campus nodus vagaretur, omnibus celi inclemētis, quasi greges, quibus associabatur, obnoxios, et velut illi ad fenūm comedendum coactus, in terribile subsequentis cujuslibet avi oppressorū exemplum.

Ad posteriorū vero, id est, aī modum quo bos palbum suum colligit, quantum devoret et quām celeriter, aliquid rex Moab in suis ad majores natu Median sermonibus de periculis quae regionibus suis ex terribilibus invadentibus Israelitarum copis imminebant: *(Ex Moab) dixit ad majores natu Median: Num populus iste devorabit omnes qui in finibus nostris comorantur, sicut bos devorat grāmen camporum?* Num. 22, 4.

Sub peculiari orientalium agriculturarū curā, bos,

prosperis ætibus, glumis, paleisque minutatim consistis, quibus varia granorum sedulū ventilatorū et subacida quoque aquā intinctorum species immiscerantur, lautè veselatur; isque est hujus prædictionis sensus: *Boves quoque et pulli asinorum qui operantur terram, parum (seu subacidum) granum, pallē et ventilabro ventilatum comedunt*, Is. 50, 24. Ubi conversus erit Dominus ad benedicendum penitenti suo populo, adeo dives et abundans erit agrorum proveniens, ut viatoria ipsa animalia, que in hominē servitio operantur rejectaneaque messis sibi in cibum assurgant, generalis abundantia in partem venient, victus ex omnibus noxiis materiis mundato, et ad gustum accommodato perfrenant. Apud Judæos verò bos, ubi frumenti triplex membebat, luxuriosissimi veselatur; divina enī lex cuius multis in præceptis conspicua emicat Dei benignitas prohibet nos bovi trituranti os alligetur, et idecirō ne impediat edere, etiam ad satiātem, de grano cui a vagina sanguis Christi ab omni peccato purgandi; solus enim sanguis Christi peccata tollere potest. Hæc involvitur allusio in prophetā ad tribus sermonibus, quibus eas monet adabantur et pacem quā tamidū fructu erant, eas à debitis innumerorū peccatorū ponis non exceptū. Despectā frugi et laboriosū patrum suorum vitā, pigri voluntatiisque amatores facti fuerant, quasi bos qui collum jugo submittere amplius renuit, gratusque habet facilis frumenti triturandi opus, ubi solutus, luxuriant in cumulatū celi benefactis: *Ephraim vitula docta diligere tritum (seu molis et delicata), et ego transī super pulchritudinem collis eius*, Os. 10, 11.

Bene de cūjusque zevi et regionis hominibus labore suo meritus est hos: illi prior collum arato submissi, prospectus prodixit, subsidiisque orientalium nationum multiplicavit, aut dilatavit. Statim à Jobi temporibus, quis Isaacō probabiliter coeves exstitit, *boves arabant, et asini pascerant juxta eos*, quando *Sabæi irruerunt super eos, et tolerunt omnia*, Job. 1, 14. Longè postero avo, quando Elias jussus est Eliseum, filium Saphat, prophetam pro se augere, repertū eum arantem in duodecim jugis boum, 5 Reg. 19, 19. Multis temporibus omnes orientalium agriculturarū spes in boui laboribus omnino stabant; hoc etiam avo Salomonis locum habuit, ut ille in uno ex Proverbis suis notat: *Ubi non sunt boves, præsepe mitidū est (vel potius, vacuum est)*, ubi autem plurimes seges, ibi manifesta est fortitudo bovis, Prov 14, 4. Asinus, cursu temporis, obstinatum sumū collum jugo inflectere coactus est, et in partu laborum venire; sed adhuc etiam arvorum preparatio, verò tempore ad potentes illius conatus præcipue pertinebat. Hoc optimè deduci potest è textu in quo, ut expectandum erat, bos preferunt: *Boves quoque et juniores asini qui terram operantur parum granum comedunt*, Is. 50, 24. Idem quoque deduci potest ex jam citato Salomonis Proverbio, in quo de asino non loquitur, quanquam magis quām probable est, asinum arato hūsse subjugatum, longè antequā solo sedetur. Bovis superioris vis, etiam in levibus et arenosis Syriae campis

clarè patet, in his Amos verbis: *Numquid currere queunt in petris equi? aut arari potest in bubulis?* Am. 6, 15.

In veteri Græciâ isideli laboribus adhibebatur bos: comparat enim Homer utrumque Ajacis filium duobus nigris bobus, qui, pari animo, comp̄ etum aratrum per incultum agrum trahunt, profuso sudore ex eorum inimis cornibus defuente, Iliad. lib. 15, vers. 703. Græci scriptores domini hovis, aratroque jugati laude genti sua vindicare cupunt; illud autem opus tot diis deabusque, heroiis et illustribus viris adscribunt, ut evidens fiat benefactio apud alteram gentem, et in remotore atate querendum esse. Mossice leges, quibus prohibebatur ne eidem iugo bos et asinus jungerentur, mentione quam nobis dat afflictus patriarcha Job, qui longè ante tempus ejus floruit, de *bovis arantibus*, clarè probat em à quo inventum aratrum et hos instructus fuit, dū ante Græcorum regnum conditores existuisse. Nos verò, inspiratis libicis ducti, hoc inventum prioribus communis nostri patriis natu, quorum unus pastor, alter vero agriculta fuit, attribuere possumus. Neque tamen et qui reuelationis fidem habet hanc tandem ipsi præcipuum assignare licet, sed solius sapientis Dei spiritui eam referre jubetur: *Auribus percipite et audite vocem meam, attendite, et audite eloquionem meum.* Numquid totā die arabit arans ut seruat, præscindet et sarriet humum suum? Nonne ciam adequaret faciem ejus, sercūgith, et cymīnum sparget, et ponet triticum in ordinem, et hordeum, et milletum, et vicinam in finibus suis? Deus enim suus erudit illum in iudicio, Is. 28, 25 et seq. Immediata igitur reuelationis è celo, vel interna divinitus in animo Adami aut filii ejus Cainæ inspiratione, aratrum confidere, flexibileque bovis collum iugo incurvare diciderunt. Tanti momenti, ut quotidiani sibi magis ac magis constitutæ experientia, præceptionem in nepotum suorum animis imprimere non omiserunt, sicut precepit illi favo ab una generatione ad alteram translatus est.

Ubi verò serendi tempus cessaverat, bos quoce cogebatur severiori plaustra aut vehicula trahendi labori incumbere. In libro Numerorum: *Obtulerunt principes Israel munera coram Domino, sex plaustra tecta, cum duodecim bovis;* id est, sex plaustra, quorum quodque à duobus bovis trahebatur; et in eodem capite Mose: *Duo plaustra et quatuor boves dedit filius Gersom, justa eorum officium;* quatuor alia plaustra et octo boves dedit filii Merari, iuxta eorum officium; id est, quodque plaustrum à duobus bovis tractum, Num. 6, 5, 7, 8. Duo generaliter boves uniplaustra subjungebantur; sacerdotes enim et divini quos Philistinorum principes consuluerunt de captiâ Arca Domini, monerunt eos facere plaustrum novum, et duas vacas fetas jungere in plaustro, ut terribilis divinae majestatis symbolum in locum ad ipsum recipiendum destinatum remitteretur, I Reg. 6, 7. Plaustrum novum in quo rex Israel et populus ejus arcam Dei ex domo Abinadab sustulerunt, à duobus quoque

bos tractum fuisse videtur, eis numerus non sit ita clarè statutus, 2 Reg. 6, 5, 6.

Carne græcis non modo populus electus utebatur, sed, ubi erat juvenis, una ex maximis eorum voluptatibus reputabatur. Quapropter patriarcha Abraham, ardens hospitalitatis sectator, sub queru[m] Mambræ ante angelos apponendum curavit vitulum tenerinum et optimum; et pythoñia Endor nihil exquisitus acceptabilissimum Sæuli apponendum existimavit, quā vitulum in frumento triturando saginatum, 1 Reg. 28, 24. Pater quoque, in parabolâ, nil exquisitus in mensa festiva, quando prodigium sūmum suum reducere recepit, apponendum habuit, quā vitulum saginatum, Luc. 15, 25. Vitulus, seu factus græsis numeratior inter bona que Deus in populum sumum redemptum diffundenda promittit, electissimumque cibis associatur: *Et venient, et laudabunt in monte Sion, et confuent ad bonum Domini, super frumento, et vino, et oleo, et fotu[re] (seu vitulū) pecorum et armentorum; erigent anima eorum quasi horus irriguis, et ultra non resurcent (vel dolentib[us]), Jer. 51, 12.* Voluptatibus dediti in diebus Amos principes Israelis in lectis obruciis dormiebant, et in stratis lasciviebant, et comedebant agnum de grege, et vitulos de medio armenti, Am. 6, 4. Obvium est hic indignantem prophetam in animo habere, ut doceat nos degeneris sue regionis nobiles principesque, prætermodum cuiuslibet seunsum volupati cum luxus suggere et opes præstare possint, indulgere.

Præmissa simplicitas temporibus, cūm omnes homines generativer ferè constanter periculosus operosorum laborum curis incumbentes, ingeniosissim ad sui sustentationem nulii et valentis cibi copiam requiriunt, bos ipse integer præcipuum cujusque publici conviviali partem constitutere cogebat. Ubi Adonias sceptrum Israelis arripuit, ipse immortali arietibus et vitulis, et universis pinguis, vocatis universis fratres suos filios regis, et omnes viros Iuda servos regis, 5 Reg. 1, 9. Filius Saphat quoq[ue] lantum fecit convivium, quando propheticus muneris investitus est, 3 Reg. 19, 21; boun quoque et ovium copiosa multitudine in magnum et splendidum convivium, quod die inaugurationis Davidis celebratum est, allata fuit, 1 Par. 12, 40. Quando Josphat, rex Iuda, descendit ad visitandum Achab, regem Israel, in Samariam, hic mactacit arietis et boves plurimi, ipsi et populo qui venerat cum eo, 2 Paral. 18, 2. Horum epularum genere præcipuum delectabantur, à quo nec divini iudicii denuntiatione, nec subite occupacionis hostium formidatio deterrebant: *Et vocabat Dominus Deus exercituum in die illâ ad fetium, et ad planctum, ad calvitium, et ad cingulum sacrum;* et ecce gaudium et latitum, occidere vitulos et jugulare arietes, comedere carnes et bibere vinum, Is. 22, 12, 15. Qui idem mos usque ad ultima nationalis eorum statua tempora servatus fuisse videtur; nam in nuptialis convivio parabolâ, hinc defertur invitatio: *Ecce prandium meum paraxi, tauri mei et altaria occisa sunt, et omnia parata: venite ad nuptias,* Matt. 22, 4. In Homeri conviviali lauta et copiosa eadem occurrit preparatio; in unoquoque convivio bos

saginatus præcipua pars est, et hand infrequenter unicu[m] in mensa cibis. Conspicua hec inter à se ad eo diversas gentes similitudo hunc morem apud orientales populos prevaluisse ostendit.

Plures tamen ex ipsis, ut nunc Indi, ab eis carnium prorsus abstinebant. Ægypti et Phoenices, ut à Porphyro refertur, humanam victimam potius devoravissent, quām bovis carnem gustasse. Cyrenenses et Africani pastores, si Herodoti testimonio habenda sit fides, bovis cruentem effundere, ejusque carnem comedere abnebant; et iuxta Allianum, si Phrygius quidam boven, qui arato jugatus fuerat, mactasset, morte plectebatur. Lex eadem in Græcia olim extitit. Bos, aut Varro, socius est hominis in agrorum laboribus, cerevisus minister; quapropter veteres eum servandum tantopere curabant, ut capitali supplicio ejus destructorem plecerent. Græci Romanique contundunt vates, aureis argenteisque atavitis, quin genuis humanum, iuxta natura dictamen, in simplicitate et innocentia vitam degener, manus suas homines vituli sanguine intingere abnusse, nefariorumque istam consuetudinem simul cum æræ, seu, ut putat quidam, cum ferrea etat exortare esse, cum homine degenere, crudelis voraxque factus, vitiosis omnibus pensionibus viam aperuit.

Atvero celebrerunt hi pagani parum adeo in agendis ratione et animi sensibus constabant, ut, dum, quasi temporis nostri Indi ad solam effundendi sanguinem vel carnem vituli gustandi ideam horrent, ut et ipsi, multis in castis non esse repudiant ut similius cruentu[m] funderet; et vicini in privatâ vindictâ, vel in publico sacrificio vitium immolare, ubi bellum igne accendere, sed in pugna cladiis luxuriari, non abhorabant. Fastidiosus autem his paganorum sapientium vatuumque gloriationibus opponendum Abrahoni, Eliae, Josice, et multorum aliorum, ob suam sapientiam et sanctitatem æque veneratione dignorum, agendi modum habemus. Sed et etiam, quod infinitè amplius est, opponendum habemus ipsius Dei expressam voluntatem, qui boven creavit ipsiusque gratiosè curant agit: *Et omne quod mouetur et vivit, erit vobis in cibum (ait ad Noe), quasi olera virientia tradidi vobis omnia,* Gen. 9, 5. Quia concessio posthac Israelli in soliditione his verbis confirmata est: *Hoc est animal quod comedere debet, boven, et ovem, et capram,* Deut. 14, 4.

Lactarii prouentus minoris vix momenti sunt; sed adeo sunt noti, et Scriptura textus quibus ad illos aliquid perspicui, ut de his aliquid animadvertere neccesse non sit (1).

Bos apud Ægyptios adorabatur, qui unum Soli, ab ipsis dicti *Mnevis* consecrabant, et alterum Lune, quae *Apis* ab ipsis nominabatur; sed non ita clarè patet utrum hujus animalis cultus latè per Indie populos extensus fuerit, unde probabiliter in Africam transit. Sir Robertus Ker Porter describens celeberrimam palati arcem Persepoli, de duobus immensis et colosseis bohus loquitur à se ibi inventis, qui evidenter ob-

PARS III. ZOOLOGIA.

alia profundiorem causam quām merum ornamenti erecti fuerant. In Ægypto, Syria et India bos ut numen colebatur. Indi, qui sua aurea symbola adorant, bovem optimam esse existimant vis creatricis imaginem, et idcirco seca creatorem, sub hac formâ adorant. Eamdem ob causam Ægyptiorum Apis divinos habebat honores. Veteres Persi peculiari modo bovem reverebantur, ex eo quod è Chaldæis astronomi didicerant de ejus eum sole conjunctione, quando alium hoc lumine Tauri sidus intrat; atque magi, ut clarius celestis hujus conjunctionis, divum *Mithr* inter et planetarium animalis ad replendam terram utilissimi emblemata, vim regenerantem in animis populi exprimerent, boven, magni in relbus, creatori laue munini in sacrificium mactandam jusserunt.

Generaliter censitum est Israelitas, cūm vitulum aureum, quem colerunt in deserto, confluverunt, Ex. 32, 5, imitatos esse Ægyptios in cultu Apis, quem representandum intendebant per à se confitam similitudinem, ut et Jeroboam, cūm vitulum in Bethel posuit, 3 Reg. 12, 27-30. Fatendum est tamen magna hanc opinionem involvi difficultate; multaque expressiones in cursu narrationis multam dubitandi causam suscipiunt utrum in utroque hoc casu ita reip̄sa evenierit. Vix credibile est, non populum tantum, sed et Aaronem, cūm tam brevi temporis spatio, ex quo diuina maiestas et omnipotentia oculis suis manifesta mirabiliter illuxit, ret luces memoriam sic prorsus amisse, ut opinio hec implicare videatur. Insperat prætermittendum non est cādem opinione ipsi attribui Ægyptii muninum adoptionem, quod, ex præteritis, si ejus inexistentiam credere reip̄sa poterit, implacabilissimum hostem repudiat debherunt. Sed illud magis in hanc notionem decretorum est, quod, postquam conflatus est vitulus et à populo recognitus quasi dī qui eduxerant eos de terrâ Ægypti, Ex. 32, 4, Aaron adiecit altare coram eo, et preconis voce clamavit dicens: *Cras solemnitatis Domini est, non verò Apis.* Quibus assensit populus, ut ex sequentibus versiculis patet. Crimen igitur in eo non fuit ob idolatricum nūminis pagani cultum adoptaverint, sed quod ita ei sese accommodaverint, ut symbolicum hanc et prohibitum veri Dei representationem exercent, et in ejus cultum, hoc in casu, quasdam ex abominationibus apud paganos exerceri soliti introduxerint, cap. 52, 6. Quod ad Jeroboam attinet, in mentem revocandum est neque ab ipso, neque à populo Jehovah cultum oblitum fuisse; schisma tantum fecit, populum à fratribus suis dividens. Qui super cherubim Jerusalem sedens Deus colebatur, idem etiam colebatur in cherubim, seu vitulus aureus Dan et Bethel, quācum hos tamen ultimò idolatriæ veneratione populus prosecutus sit. Vide 4 Reg. 17, 21; 3 Reg. 14, 9; Osee 10, 5, 13, 2, etc.

OVIS.

In domestico suo statu ovis est omnium animalium imbellissimum et minimè noxiū. Alacritate et astu simul cum libertate exuta fuisse videtur, et quod in

(1) Paxton. Illustr., vol. 1, p. 452.

asino dictum est *patientia*, in ove *stupiditas* appareat. Cū nihil habeat ad sum propriam defensionem, in vanum omnino conatur; celeritatis expes, fugere tentat, atque destituta, sese aliquando obviam offert (1). In fero vero statu nobile est et alcace animal, omni- que viā sese contra innumerā quibus circumdatur pericula protegere potest.

Syræ ovis duas sunt species: una dicitur *beduina* ovis, nec illo modo majori ovium specie in Britanniā differt, excepto quid earum cauda longiores sint et crassiores; altera vero species ea est de quā viatores ob insolitus earum caudas scep̄ loquuntur. Posterior haec longè numerosior est. Cauda latissima est et densissima, in parvam appendicem desinens quae super ipsam reveritur, ejus substantia medium tenet inter adipem et medullam; non separatum, sed macrū plurimorum Arabicarum dapum cibis permixta comeduntur, locumque butyri sep̄ supplet. Vulgaris hujus specie ovis, detractis capite, pedibus, pelle et visceribus, ex exigua ad octoginta libras gravis est, et cauda ipsa generaliter sexdecim aut amplius; que vero sunt maximae speciei et sagittariae fuerunt, ultra centum et quinquaginta libras, et cauda sola quinquaginta graves erunt, quod vix credi potest à pluribus. Ne caude illa avellanant, tenuem tabulam Arabes infra, ubi densa lanā non cooperint, alligant; parvas quedam habent rotas quā hanc tabulam facilius potest se trahant; unde, levi hyperbolâ dicuntur plaustræ habere quibus cauda sus deferant (2).

Ovis vel agnus vulgaris fuit victimā sub Mosaicā legē; notandumque est, ubi divinus legislator de hac victimā loquitur, cum semper iubere ut renes et cauda integra in igne altaris ponantur. Hujus rei ratio recte statuta est; pars erat exquisitissima animalis, et idō dignissima quae in sacrificio Deo offereretur. Praeceptum hoc D. Street videtur ex occasione ad Israelitārum valetudinem attinere, observatique illi scriptor, morbos biliosos in calidis regionibus esse frequentissimos, quos pinguius esset multūm excitat, et quamquam caude adeps nups delicia habeatur, revera tamen insulbris est.

In domestico statu, ovis, ut jam indiximus, animal est infirmum et imbellē; idecirō in custodis sui potestate est, ne protégatur simul et sustentetur. Ad hanc ejus characterē partem pulcherrimam in sacris libris occurunt multe allusiones. Sic Micheas destitutum Iudeorum statum describit, quasi pecus dispersum in montibus, quasi oves non habentes pastorem, 5 Reg. 22, 17. Vide quoque S. Mat. 9, 36. Prophetavit Zacharias, cū bonus Pastor percussus fuerit et amotus à grege, oves dispergendas, Zach. 15, 7. Ad istam horum animalium à grege errandi sequitūs pericula et ruina objiciendi propensionem pluribus vicibus à sacris scriptoribus alluditur. Horum studiūm agendi modum secutum fuisse se fatur David: *Erravi sicut ovis quae perit, agnoscentes se longè adhuc procul, ut ipse, à grege abitum fuisse, addit haec:*

(1) Goldsmith et Buffon.

(2) Russell, *Hist. Nat. Aleppi.*

Quare servum tuum, Domine, Ps. 418, 176. Illa vero paternam Dei curam derelinquendi propensio Davidi peculiaris non erat; propheta enim similē loquendi modo utitur ad depingendam periculosa tremendaque totius generis humani sortem: *Omnis nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit*, Is. 53, 4. Ad querendas has perditas oves, et procul dispersas, nec habentes pastorem, alius Redemptor noster venit in mundum. Ipse est *bonus pastor qui animam suam dāt pro oribus suis*, S. Joan. 10, 11; et populus ejus, quācum antea quasi oves errantes fuerit, nunc reversus est ad Pastorem et episcopum animarum nostrarum, 1 Pet. 2, 25. Sui pro ipsa cura et eorum sub ipsius protectione securitas pulcherrimè describatur in capite quod modo citavimus S. Joannis: *Proprias oves vocat nominat et educit eas. Et cū proprias oves emiserit, ante eas vadit, et oves illum sequuntur, quia scīunt vocem ejus. Aliem autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo, quia non novērunt vocem alienorū...* Ego sum ostium vīnum. *Omnis quoque venerant (ante me) fures sunt et latrones; et non audierunt eos oves. Ego sum ostium: per me si quis introicerit, salvabitur: et ingredietur, et egredietur, et pascua inueniet. Fur non venit nisi futur et macet et perdat. Ego veni ut vitam habeant, et abundantiam habent. Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam pro oribus suis: mercenarii autem, et qui non est pastor, cuius non sunt oves propriae, vident lapum venientem, et dimittit oves, et fugit; et tups rapit, et dissipat oves. Mercenarii autem fūtū, quia mercenarii est, et non pertinet ad eum de oribus. Ego sum Pastor bonus, et cognoscō meas, et cognoscōnt me mee. Sicut novit me Pater, et ego agnoscō Patrem, et animam meam ponō pro oribus meis. Et alias oves habeo quae non sunt ex hoc oribi; et illas oportet me adducere, et vocem meam audient: et fieri unum oīle, et unus Pastor. S. Joan. 10, 5 et seq.*

Acleris et jocosa agni indeo in proverbium vepeit: ipsius in pacuis exultationibus alluditor audaci, sed accommodatissima figurā in Ps. 415: *Montes exultaverunt sicut arietes, et colles sicut agni oīum... Quid est vobis, montes, quid exultatis sicut arietes, et vos, colles, sicut agni oīum?* Lenis et innocua hujus animalis indeo causa fuit cur à Spiritu sancto electum fuerit quasi ap̄ius Fili Dei et Patris mundi typus. Agnus in paschali festo, qui totus assasatur igne, et quo epulabatur queque liberatorum Israelitarum familia, et cuius sanguis in liminibus corum domorum aspersus, à gladio angeli exterminatoris eos liberavit, vivida fuit ejus imago quae tradidit semel ipsum pro peccatis nostris, iuxta Dei et Patris nostri voluntatem, cuius sanguis effusus est ad expianda hominum peccata; et quem redemptius quisque Israelita comedit, et per fidem vivit, S. Joan. 6, 51, 55. Ipse est Agnus Dei qui tollit peccatum mundi, S. Joan. 1, 29. Apxiationis hujus necessitas et efficacia in quotidianis Mosaice legis sacrificiis strictissimè præfigurabatur.

CAPER AUT HÆDUS.

Vulgare animalis hujus nomen in Scripturā est en-

cijus sensus est *vis aut vigor*, sive vocari videtur *caper* propter suam agilitatem et vigorem, unde pagani, ut observat Parkhurst, dilatati aeris, vel agen- tium nature virium signum erat. Hoc fuit, procul dubio, antiquissimum signum: in Orphicis enim hymnis *Pana*, id est, *universum*, cognominatum invenimus *capripedem, salvatorem, capreis gregibus delectatum, rē cornutum Joven*, id est, qui duobus suis cornibus, id est, *lumen et spiritu, vel crassiore aere sidera in orbita sua propellit*. Ex Herodoto novimus *Ägyptiorum mēdes*, ut *Grecus Pana*, representari cum fascie et cruribus capri, istamque vocem in lingua Ägyptiacā *caprum simil et Pana significare* (1).

Ductor Russell (2) et ali viatores tradunt in Syriā duas esse caprū species, quarum una parvū differt à vulgā specie in Britanniā; altera vero conspi- cua ob auricularum suarum longitudinem, que ali- quando unum pedem excedit, et pro longitudi- lata est.

Ad hanc capri speciem, ut recte supponit D. Har- merus (3), aliquid Amos propheta, ubi paucitatem exprimit hujus partis Israelitarum, qui ruinam fuge- runt et in alienis gentibus constituerunt: *Quomodo si eruat pastor de ore leonis duo crura ut extremum auricula: sic eruentur filii Israel, qui habitant in Samaria et Damaso*, Am. 5, 12.

Caper unum erat ex animalibus mundis, quibus vesci Israelites permittebantur, et ad altare offerre, Ex. 12, 5, etc.; et de capreoli carne mentio frequenter ita sit, ut pateat illam magnū deliciū fuisse, Gen. 38, 16-17; Jud. 16. Promit Salomon tanquam mercede diligentis agricola, sati sibi fore: *Lac caprū in cibis suis, et in necessaria domus sua, et ad victum ancillis suis*, Prov. 27, 27; quod satis nobis mirabile videbitur; sed assertur Russell (4) Aleppi animalia hæc præcipue servari pro suo lacte, cuius non modica copia ab eis exprimitur; illud vero suave esse et juveno sapore, et in casco seps consulari. Hoc inter multa alia argumenta est quantum historicā et localis scientia ad recte intelligandas sacras Scripturas conferat.

Legimus in Lev. 17, 7: *Ei nequaquam ultra immo- bilitas hostias suas dēmonibus (seu villosis), cum quibus forniciantur. Vox his significat idolatrias imagines caprū quae ab Ägyptis colebantur. Eadem vox redditur satyri in Is. 15, 21, ubi Septuaginta eam verterunt *Asipas*. Locum hunc (5) obscurum illustrat Maimonides, cùm docet nos dēmones ab idolatriis Sabois cultos fuisse sub caprū figuris, quos in hæc formā apparet existimabant; unde eos cognominabant *seirim*, id est, *crinos sc. villosos*; haec consuetudinem, cùm inter alias gentes prevaluerit, causam fuisse cur hoc à Moysi datum sit pra- ceptum. Ex Herodoto quoque discimus, ut jam sup-*

(1) Parkhurst, sub voce.

(2) Hist. nat. Aleppi, p. 52.

(3) Obs. 148.

(4) Hist. nat. Aleppi.

(5) More Nevochim, p. 5, cap. 46.

riū statuimus, capros ab Ägyptis Mendes, sacra animalia fuisse habitos, et divum Pana ab eis cum capite et cruribus animalis hujus representatum (4). Ex veteribus istis idololatris ad Graecos Romanosque consuetudo transisse videtur qui suum Pana, faunos, satyros, et alia idola in formā caprorum exhibebant.

Ex his omnibus probabilissimum est Israelitas in Ägypto didicisse quosdam demones aut agrestes deos sub symbolica caprorum figurā colere. Eisi verba hæc cum quibus forniciati sunt eadem sint in Scripturā, ac, *adulterium perpetrare, non supponimus tamen ea sumenda non esse in sensu literali, pluri- bus in locis, etiam ubi quibusdam idololatrici cultūs actibus connectuntur. Neminem fugit Baal-peor et Astartoth immundis cultos fuisse ritibus, publicanque prostitutionem magnam plurimorum deorum apud Ägyptios, Moabitas, Clemaneos, et alios, cultis par- tem constitutis. Id hic etiā accoriatū dici potest, quod Herodotus, Strabo, Pindarus et Plutarchus testentur, inter eorum capri cultus ceremonias, morem fuisse Ägypti mulieribus sese huic abominatione consuetu- dinis subjicere cum capro qui dei sui erat symbolum. Hec nefaria consuetudo explanabitur, Lev. 20, 16, ubi ad superstitionis ritum ab idololatriis gentibus in honore deorum suorum usurpatum, alludit. Judeus qui- dam Caraites, à Codworth citatus (5), de more apud ipsos fuisse asserit capreolum in lacte matris deco- quere, quā decotione agros hortosque in magicum modum aspergabant, existimantes se eos hæc via fo- cundos reddidores.*

Quidam erat sub lege Mosaicā caprum offerendi ceremonia, genere magis extraordinario quam ut innotata transeat; scilicet *caper emissarius* magna diei extimationis. Hæc ceremonia in Lev. 16 describitur. Suscepit à manibus eorum qui universo multitudinis vicem representabant duobus hircis, summus sacerdos tunc mitilebus utrumque sortem, ut sciretur quis *Domino*, id est, *immolandus*, quis azazel, id est, *caper emissarius* foret. Hoc statuto et mactato eo quid ad scrip- tūm destinatus erat, et aspergo sanguine ejus propitiatio- ri, *caper emissarius* emittetur in desertum. Eo modo res ista perficiebatur: summus sacerdos et stationarii viri, qui universo populi multitudinis vicem præstatibant, positiā utrāque manu super caput ejus, confitebantur (super illud) *omnes iniunctiles filiorū Israel*, et universa delicia aquae peccata eorum; quæ

(1) Ex Isi tabulis patet eos veros capros divinis ho- ribus prosecutus esse.

(2) Harris. Hist. nat. p. 172; et D. Clarke in Le- vit. 17, 7, et 20, 16.

(3) Sermo in Domin. cœnem, cap. 2.

imprecabantur in caput capri, versiculis 20 et 21. Hic caremonia, ait Witsins (1), pectora iram Dei deprecabatur, utque caderet in caput ejus victimæ, quam in sui locum supplebat, orabat. Quo facto, viro ad id parato tradebatur emitendus, ut procul deferre posset omnes eorum iniuriantes, in terram separationis, ubi non amplius rememorarentur. Notandum est duo hircos unum tantum sacrificium constitutæ videri, etiæ una tantum ex ipsis mactaretur. Inde existimati sunt duas, divinam scilicet et humanam Salvatoris naturam representasse, nec non et mortis similitudinem resurrectionis ejus typum fuisse. Qui immolabatur hircus humanae ejus naturam et mortem, qui vero caper emissarius resurrectionis ejus figurabat; unus existimationem factam pro peccatis mundi, ut justificationis fundamentum exhibebat; alter vero Christi victoriam, criminum remissionem in anime sanctificationem.

Pilus capri duplicitis est generis; unus longus et crassior est, eoque in tentoriis cortinariis, velorum, et aliorum ejusdem generis fabriciatur; alter tenuior est, sub priori inventur, et in panno contextur, qui sericanum ferè in tenacitate adequantur. Ex hac crassiori pili specie confecta fuerunt tabernacula cortine. Ex. 26, 7; 30, 26, nuncque eo Orientales in tentoriis tegumentum utentur.

Capilli sposi in Canticis cantorum assimilantur gregibus caprarum quæ ascenderunt de monte Galaad, cap. 4, 1, id est, Clericos observat, pilis earum qui generaliter longi, et nigro vel subnigerrimo colore sunt, quales esse supponuntur amabilis subfuscæ mulieribus capilli. Celeberrimus tanac Theronis et Aspasiae auctor illusionem altero modo vertit. Ecclesiæ amabilitatem in exemplaria verè credentium conversatione explicat copiosæ cesaries, quæ à divisa fratre in decentes cincimis defuit. Capilli tui sicut greges caprarum sunt, que procul videntur, et in declivo apparent, à montis Galasad vertice, jacundissimum locum adornantes, et oculum spectatoris defixum refinetantes. Expositio hæc circumstantiam complectetur qua penitiliorum situs respondet, similitudinem pleniorum accutio remque reddit, mununque est, juxta accurritissimi judicis observationem, ex magis in tali asperita (2) conspicuis.

CANIS.

Inter omnes notos quadrupedes intelligentissimum canis est et fidelissimum. Omissis formæ ejus gratia, alacritate, vi et celeritate, his insuper, ut animadverterit Buffon, omnibus preditur est internus dotibus, quæ hominis affectus conciliare, tyrannumque in protectorem mutare possunt. Natura fortitudinis pars, iracunda ferocia indeos canem, in fero suo stato, formidandum exteris animalibus hostem facit; sed longè alias in domestico cane dotibus haec locum mox dant, cuius sola videtur placendi cupiditas.

Blandiens accedit, vim suam, fortitudinem et utilis

(1) OEconom. Fod. 2, p. 217.

(2) Paxton. Illusir. vol. 1, p. 480.

quæque dotes ad pedes domini sui deponit, jussa expectat, que plena prosequitur obedientia, oculos ejus interrogat, simplex ut natus satis est ad eum movendum; fidelior est quām qui maxime habeat laudem apud etiam homines habet; in affectibus constat, amicus commodorum suorum immemor, et pro levissimis favoribus gratias tulerens; recepti beneficii multo magis quam injuriarum meminit. Ubi gratia excedit, non amovet tamen, sed humili, submissus et supplex permanet; sola ejus spes prodesset, solus ejus metus displicere; manum lambit, quæ modo ad eum feriendum ereta est, suppliceque perseverante iram tandem mitigat. Homine docilior, qualibet animale obedientior non modo brevi temporis spatio educetur, sed et moribus indolique eorum qui sibi imperant se accommodat. Morem ex domo quam inhabitat sumit; ut reliqui servi apud magnates fastidiosus est, et apud rusticos rusticus. Semper in domini sui servitu assidus, solisque ejus amici amies, ceteris indifferens est, sese aperit usque ad aversum proflicit, qui ut ipse dependeret videntur. Quando, vespere, domis ipsi custodia creditur, munere superbit; vigilante speculatorum agit, vigilius circuit, à procul alieno odoratur, monachus se suo non deesse officio. Si fortè in eis arcem irrumpere attentaverint, ardenter evadit, ad eos præcepit ruit, ministror, pugnat, et vel soles vincit, vel eos excitat quorum maximè sibi adesse interest. Ubi tamen vicit, præda quietus incubat, et ab eo abstinet quo ne abutentur alienos deterruit, siue simul fortitudinem, temperiam, fidemque docevit.

Prima fronte mirum videtur quod animalis, tot eximis dotibus prediti mentio ferè semper in Scripturâ fiat, verbis satis indicantibus cum magno fuisse contemptum apud Iudeum populum. Sed hujus rei non una tantum esse potest ratio. Primo loco, vitozæ ejus dispositiones et habitudines tam ferè sunt nonne-rose et graves, quam utilis à nobis superioris notatae. Insatiables ejus voracitas in prælibatione transiit, et iracunda ejus et truculenta indoles ea est, ut non infrequenter alienum aggreditur et mutlet, quin vel minimum provocatur ferri. Nullum animal, ait Scaliger, insatialis; vix enim duo canes, in latissimis etiam edificiis, simul pacifice vivere possunt, tantusque est apud ipsos sub nimis amor, ut sibi quisque omnia habere velit, nec unquam alios præda sua participes facere, nisi vi coactus, consentit. Inveniuntur ejus impudentia notissima est; ad illam vehementer alluditur in 2 Reg. 5, 7, 8, non minus ac pluribus aliis in locis. Illud tamen, ut probabile est, causa cur cani in veteri lego iusta fuerit infamie nota, tantoque ipse Iudeus contemptu fuit, quod conspicuum inter veteris Ægypti deos locum temeret.

Notissimum quoque est Turcas canem immundum et impurum animal habere, eumque ab eorum dominibus excludi. In eorum igitur imperio caes sunt communis, nec ad aliquem in particulari pertinentes, viasque et compita magis quam privatas domos cu-

scentiunt. Eo in omnibus orientalibus gentibus tractari modò videntur; in Ægypto enim nunc tanto sunt horrori, quanta olim venerationi füra. Quante detestationi hæc in regione canis nunc officiatur concipi potest, ex eo quod securissimum epithetum quod in Europeum vel christianum hominem fondere soleant canis est. Comp. 4 Reg. 18, 45; 24, 14; 2 Reg. 16, 9; 4 Reg. 8, 15, etc., etc.

Errabundorum horum et peregrinorum animalium vagationibus alludit evidenter Psalmista ubi loquuntur de inimicis, qui ipsius vestigis insidiabantur, suamque vitam petebant: Revertantur ad spernam, et latrent ut canes, et circuibunt civitatem, Ps. 38, 6, prævidentes quod spiritu propheticu futurum eorum poenam et extitum, addit: Revertantur ad spernam, et latrent ut canes, et circueant civitatem. Ipsi dispergantur od manducandam, et si non fuerint saturati, mormurent, v. 14, 15.

In sacris Scripturis injuriosum canis epithetum gentilibus applicatur, qui extra promissionis fedus erant. Math. 14, 28; religiosis contemplitoribus, cap. 7, 6, mundanis et carnalibus doctoribus, qui semetipsos in ministeriorum officium ingresserunt, Phil. 3, 2; et im- placabilibus persecutoribus, Ps. 22, 16-20.

PONES.

Forus in domestico suo statu sordidissimum brusissimumque animalium in natura est. Forme deformata in appetitus ejus influere videtur, et omnes ejus sensations tam ignobilis sunt quam informis ejus figura. Solo insatiable manducandi studio possideri videtur, idque unum deligere quodcumque maximum nimis reputant cæstera animalia. Naturæ stupidissimum, tardissimum gravissimumque est; nisi disturbatur, median tempori partem dormiendo absumeret, sed frequenter cibi appetenti excitat, cui ubi satisficeret, rursus cubitum abiit. Tota ejus vita somni et gula vi cissimido est, et si satius copiosum pabulum adsit, brevi propriezate existentiae ineptus fit; caro ejus in majus intumescit pondus quam crura ferre possunt; tuncque jacens vel genibus nixus vescitur; immediabili induite sensualitat exemplum! Plerique hujus animalium morbi ex intemperanti oriuntur; in quorum numero lepra, apostematæ, stramosus tumores reputantur.

Porcina caro expressæ prohibiti fuit Iudeis legi leviticæ, Lev. 11, 7, propter sordidum ejus characterem, ut existimat aliqui, non minus quam quod caro ista, cum sit gravis et ad coquendum difficulter, cassissimum praestat alimenti genus, et ad cutaneos, scorbuticos, scrofulososque morbos generandos, praesertim in fervidis regionibus, apta erat. Ait Maimonides (1): Ratio igitur præcipua cur porcum lex prohibuerit, ejus nimis feditas, et tot immunditias edendi aviditas fuit: notissimum enim est quamœ curæ, et quamœ præfinitæ lex omnem feditatem et sordes, in campus etiam et in castris, ut nil de civitatisibus dicam, prohibeat. Porrò, si licitus fuisset porcus, jam

(1) More Nevochim, p. 119, cap. 8.

publicæ fora, viæ, domusque noxia devenient (1).

Isaïe tamen atlate porcine carnis esus (cap. 65, 4) numeratur inter abominationes quæ à degeneribus Illyricis receptæ sunt, eorumque in proximo capitulo ponæ denuntiatur: Qui sanctificabant, et mundos se putabant in hortis, post januam (arborem, iuxta alios) intrinsecis, qui comedebant carnem suillam, et abominationem, et murem, simul consumant, ait Dominus, Is. 66, 17.

Apud S. Math. 7, 6, injunctio occurrit que, ut stat in Anglica versione (2), expositione indiget: Nolite dare sanctum canibus, neque mittatis margaritas vestras ante porcos: ne forte concubent eas pedibus suis, et conversi dirumpant vos. Ul legitur nunc locus iste, ambo maligni actus ad porcum prorsis impropter referuntur. Doctor A. Clarke proprium sensum restauravit, transposita lineis; et episcopus Jebb, hæc utens hypothesis, ostendit locum esse unum ex istis controversi parallelis, qui in sacris Scripturis abundant. In forma enunciata sic legitur:

*Nolite dare sanctum canibus,
neque mittatis margaritas vestras ante porcos,
ne forte concubent eas pedibus suis,
et conversi dirumpant vos.*

Illi linea prima ad quartam referuntur, et secunda ad tertiam; sensuque clarus perfectè fit, disposito sic parallelismo :

*Nolite dare sanctum canibus,
ne conversi dirumpant vos;
neque mittatis margaritas vestras ante porcos,
ne forte concubent eas pedibus suis.*

Periculosisimus imprudentis actus cum funestis suis effectibus in prima et ultima linea positus est, ita ut incutiat relinquitaque altissimam practicam impressionem. Margaritas ante porcos emittere, puram est et sublimem Evangelii moralem ponere ante voluptarios et effatos homines, qui neque aures neque animum ad intelligentium sublimem doctrinam et alium mystrium habent, sed ea hand dubiæ in luto concelebant. Sanctum dare canibus, altas est christianismi veritates producere ante malignantes et profanos, qui prolectio neglectu injuriam addent; qui non tantum doctrinam odio habebunt, sed et docorem persequuntur. Utroque in casu, inconsultos et nimis proflorens zelus serio cause boni nocere potest; sed in ultimo casu injurya amplificata gravitate in Religionem simul et in inconsideratos Religionis amicos cadet. Monstrum igitur adversus canes in primo et ultimo loco emplaticè ponitur (3).

SECTIO SECUNDA.

FEROES FERAÆ BESTÆ.

..... ibi

ad impavidam sanguinis aviditatem sublimata, fera gens

(1) More Nevochim, p. 5, cap. 8.
(2) Hoc in loco Anglica versio à Vulgata minime differt.

(3) Ad ampliorem et accutiorrem hujus loci intelligentiam, vide commentarium Evang. S. Matth. in Cursu comp. Script. S.

vagatur, saevente umbrosâ criminis horâ; pravaque patrâ facioura, ubi sacros suos purus dies oculos clausit. Tigris ferox impetu irruens in prædam, quam sibi rapido oculorum conjecta designavit; et omnes contemnens artes quas ad cicrandum homo adhibet, crudelis hyana, ferarum ferissima, ex inhospitalibus sylvis prouentes, innameri circum villosum regem suum, majestate plenum, et super im pressam arenam incendentem, truculentos volvunt oculos, et imperiosis repetitis rugitus destituant sibi cibum postulant.

(Thompson.)

Postquam egimus de diversis animalibus, in hominis ditione redactis, de quibus mentio fit in Scriptura, jam ad id venimus ut et agamus de his que usquedam quidquid ad ea subjungant tentatum est elucens, suamque agrestem et feram independentiam adhuc retinent. Inter haec prædatriæ bestia primum locum clamant.

LEO.

Sed fæcior adhuc incedit leo, horrendâ majestate plenus, in suis solitariis ambulationibus; ubi deserto truculentus volvit oculos, viventes quoque fugient creature. Ille desertum volventibus oculis collustrat. Dic, mortalis, surgine hic ad fussa tua, rugine tibi et in dexterâ tuâ veit? Curvasne huic in sylvis arcum tuum, frustumque in te- nebrosum ejus antrum immittis, ubi morti incubans occulta jacet ejus ferruginea proles, et in horrendis insidiis latens atsan- guinem amhat; vel, effusa in fractis artibus, diem consumit tenebris involuta, et in præda dormitat? Ad palidum lumen splendorem destinatum suum cursum sumunt, et latera sua verberant, furentesque terram discerpunt. (Young.)

Externo nobilis hujus animalis forma internam ejus generositatem revelare videtur. Conspicua est ejus figura, confidens et audax aspectus, superbus incessus, voxque terribilis. Non immanis, ut elephas et rhinoceros, nec ut hippopotamus, vel bos, statuta gravis est. Compactus est, aptâ membrorum compositione et rectâ amplitudine gaudet; perfectusque adest vis cum agilitate conjuncte typus. Musculosus est et audax, nec adipe aut superfluis carnis oneratus. Soles ejus aspectus notam tibi facit virium ejus præstantiam. Latum caput, horrendâ juba circumdatum; hi omnes musculi qui minimo conatu sub pelle intumescentes apparent, unguim longitudo, membrorumque crassitudo planè evincunt nullum in sylva esse animal quod ei resistere possit. Latissima est facies ejus, longissimisque crinibus circumdatur qui angustissimum ipsi conferunt aspectum. Ingentia supercilia, rotundæ et ignites oculorum pupillæ, que, si vel minimè sit iratus, peculiari modo nitent, una cum formidabili dentium apparentia, terrificæ magnitudinis picturam exhibent, quam describere impossibile eva-

dit. Magni leonis longitudo octo inter et novem pedes stat, altitudo verò quatuor pedes et dimidium habet. Capitis vertex, tempora, gena, maxilla inferior, colum, pectus, humeri, posterior curvum pars et venter longis crinibus instruuntur, dum ceteræ omnes corporis partes brevissimis pilis, coloris ferruginei, cooperiuntur. Juba singulis annis longior fit, simul at que ipse senior fit; leæna autem quoque tempore eâ caret. Generaliter supponitur leonem sensum odorando non itâ perfectum habere ac pleraque animalia, observatumque est nimiam lucem ipsi magno esse incommodo, oculi enim ejus, ut felis oculi, iu sunt aptati, ut in tenebris melius videant. Quâ de causâ in aperio die raro appetit, sed noctu præcipue populatur. (1) Vide Ps. 104, 20.

Vires suas cum obvio quoque animale metiri soluit, victoria impavidum leonem terriblemque facit. His in regionibus ubi periculosa artes et inventa hominis nondum expertus est, vires ejus non reformidat. Eum adversum audacter adoratur, et vim armorum ejus contempnere videtur. Vulnera iram ejus excitant magis quam ardorem reprimunt; neque opponentium turbâ terretur; unus sepè deserit leo integrum peregrinandum agmen aggreditur, et post obstinatum pugnam, ubi se victimum sentit, medium fogam capiat, pugna semper instat, recedens, hostemque adversum adriens, donec confossus decidat (2). Ad hanc ejus characteris gloriâ aliquid Job, quando vehementem Omnipotenter nisi alloquitur: *Quasi ferum leonem venaris me, cap. 16, 46.* Inde quoque patet quâm accuratè Chusai describat fortis exercitus Absalom viros, quorum cor est quasi leonis, 2 Reg. 17, 10.

Fame urgente, omnia quis sibi in viâ occurrint animalia leo audacter impluit, sed cum ita formidantia sit hostis, et illa omnia eum fugere enitanur, sapè se occultare cogit, ut fortuitò ea apprehendat. Ad id ventre procumbit in quadam rubo, vel inter altera gramina que pluribus in sylva locis occurunt; ibi permanet patienter expectans donec preda in convenientem distantiâ accesserit, tum subito erumpit quindecim aut viginti pedes ab illâ, canaque sepè primo impetu corripit. Ad istud in bujus charactere lineamentum multa sunt pulcherrima in Scriptura aliusiones: *Nunquid capies leæna prædam, et animam catulorum ejus impletis, quando cubant in auris, et in specubus insidiatur?* Job. 58-59, 40. David oppressor exactorisque characterem verbi depingens ait: *Insidiatur in abscondito, quasi leo in speluncâ suâ. Insidiatur ut rapia pauperem; incurvat se, humiliat se ut pauper cadat in fortia ejus,* Ps. 10, 9, 10. Quantâ vi hic loquendi modus amhælantem depingit anxietatem quâ mali iniquorum consiliorum suorum explicationem capiat.

Adeò multisonus est leonis rugitus, ut nocte auditus et a monibus reverberuss remoto tonifru simili sit: omne animalium genus sonitu hoc tremore correptum

(1) Buffon.

(2) Ibid.

jacet, illumque ruine initium habet. Inde ait Prophetæ: *Leo rugiet, quis non timebit? Dominus Deus locutus est, quis non prophetabit?* Am. 5, 8. Ita quoque Ossee: *Quasi leo rugiet, et eo rugiente formidabunt filii ab occidente,* Os. 11, 10. Ubi verò suum omnem ad pugnandum terroram accedit, leonis vox terribilissima est. Longâ suâ cunctâ latera verberans, jubam suam in quæcumque partem exagitans, quæ quasi sete caput ejus circumstat, pelle et musculus faciei ejus commotis, ingentibus ejus superciliis micantibus pupillarum mediâ partem operientibus, ipse monstruos dentes, aculeatam linguan, et ad ruinam patens ungues ostendens formidandum et timorem inquietum rugitus emittit (1). Inde pulcherrimas multas imagines desumptas sacer scriptores. Jeremiæ divina ire terribilem visitationem predicens loquendi modo ex hâ horrâ circumstantiâ desumpto, ait: *Dominus ex celso rugiet, et de habitaculo sancto suo dabit vocem suum, rugiens rugiet super decorem suum (vel habitationem suam), Jer. 25, 20.*

Ubi victimæ sue vitam eripiunt, ut plurimum unguium ictu, eam in partes dispergit, ossa omnia communis, esque cum reliquo corpore degluti. Ad id in Scripturâ frequenter alluditur: *Salvum me fac ex omnibus persecutibus me, et libera me, ne forti laceret ut leo animam meam, in partes dispersum, dum non est qui eruat,* Ps. 7, 2. Et erunt reliqui Jacob in gentibus, in medio populorum multorum, quasi leo in pueris sylvarum, et quasi catulus leonis in medio peccorum, qui si pertranscat, omnia concutat et in partes communis, et nemo potest eruere, Mich. 5, 8. Nee ejus voracitas innotata remansit. Asserit nobis Buffon leonem, non modo summâ voracitate prædam suam dilacaret, sed et magnam simul copiam vorare; inque duos vel tres futuros dies ventrem suum implet. Illi hostes suos David leoni assimilat parato ad prædam, Ps. 16, 12; et Dominus Israeli ob suis transgressiones minitans, ait: *Consumam eos quasi leo,* Os. 16, 8. Eadem v. et eleganter describit Nahum propheta curam quâ leo sociale sit catulus providet: *Ubi est habitaculum leonis, et pascua catulorum leonum, ad quæ vitæ leonum etenæ et catulus leonis, et non est qui eos exterreat?* Leo illiceravit sufficienter catulus suis, et necavat leonis suis; et implevit speluncas suas et antra sua rapinâ, cap. 2, 11, 12. Butlin Plinius Eustathiusque secutus docet nos leonem, quandiu atate et actu viget, venatione subsistere, raroque à desertis et sylvis recedere, ubi ipsi ferarum copia occurrit; ubi vero senior, gravis et ad venandum nimis aptus factus est, ad loca frequentata accedere, periculosiorempum homini et domesticis animalibus fieri. Animadversum quidem est, quotiescumque hominum et animalia simul reperiunt, eum posteriora, nusquam vero priores, nisi quis eum feriret, impetrare; hoc autem in casu, mirum in medium promptus est ad discernendum quis ipsi nocuerit, et sine morâ à præda recedit, ut de aggressore ultionem capiat.

(1) Buffon.

Hæc in leonis charactere lineamenta satis ostendunt cur Deus veteri suo populo totes minetur se ut leonem fore. Subito discernit quis legem suam temperatur, et ad somemandam de peccatore ultionem promptus est. Hæc quoque in hunc Osce locum lucem afferunt: *Ego (ero) quasi senex leo Ephraim, qui, sylvis relicta, ad hominum habitacula accedit, et ita magis metuendus fit; et quasi catulus leonis domi Juda,* qui prædam suam in desertis vel sylvis venatur, minimeque igitur metuendus est, Os. 5, 14. Quām accuratè hoc congruit cum quoddam historico facto, cuique sedis Scripturarum lectori notissimo! Ephraim enim, seu decem tribus, è regione suâ in remotas terras expulsi fuerant, ubi diuturnum pati exilium coacti sunt, dum Juda terram suam centum et triginta tres annos adhuc retinuit, et ubi sub ejus periodi fine in captivitatem à rege Babylonis ductus est, ad breve tantum septuaginta annorum spatium, donec terra sabota sua habuisse, exalvit (1).

Leo, ut pleraque specie felinae animalia, magnis ignibus removetur, quos Africe Asiaque incola, ubi præcipue occurrit, noctu accidunt, ut greges et pecora sua protegant. Sed ignes isti, additus etiam latrabus canum, aliquando in vanum adhibentur, ad deterrendum eum ne accedit: Omnia que siti in his casibus objiciuntur pericula superare novit, audacterque medium in gregem irrepens, ovem aut capram auferit. Quām pulchritudo ad illud alludit Propheta, cùm diuinâ intercessionem erga veterem Dei populum pellit: *Quia hec dicit Dominus ad me: Quomodo si rugiat leo et catulus leonis super prædam suam, et, cum occurserit ei multitudine pastorum, à voce eorum non formidabit, et à multitudine eorum non pavebit: sic descendet Dominus exercituum ut pellit super montem Sion, et super collum ejus,* Is. 31, 4.

Factus est typus augusti nostri Redemptoris. Agnos in suâ passione et morte fuit; sed *leo tribus Iuda* factus est, quando, ruptis mortis vinculis, devorante infernum ore recluso, surrexit, et ad Patrem suum, omnium potestatum et tenebrarum victor, triumphans ascendit. Gloriæ majestatis indutus est, et invincibilis potentia circumcinctus. Nullus hostis impavidus ejus cordis pacem disturbare, vel operis ejus progressum cohibere potest; nullus providentia mortis quem non dirigit; nullum judicium aut misericordia opus, quod non perficiat. Loquitur, et fit quod loquitur; jubet, et stat subito quod jubet; nemo manum ejus sistere potest, vel ipsi dicere: *Quid facis?* In celeri Evangelii propagatione, et plurimorum gentium ad christianam fidem conversione, que paucis post ascensionem ejus diebus incepit, impleta fuerunt Joëlis verba: *Ex Dominus de Sion rugiet, et de Jerusalem dabit vocem suam, et movebuntur cœli et terra;* et *Dominus spes populi sui, et movebuntur filiorum Israel,* Joel, 3, 16. Nec enim impropre comparatur leonis rugitus Evangelii predicatio; audita est enim in omni orbis parte, nec aures tantum ferit, sed sibi vi suam in eorū aperiunt, curamque salutis provocavit,

(1) Paxton, Illustr. vol. 1, p. 517.

quam nec temporis longitudo, nec circumstantiarum mutatio vincere potuit.

Symbolus est quoque leo fortitudinis, generositatis, terribilisq[ue] angeli praesentie. In Prophetis enim Ezechielis, viventes creature vel cherubim, divina Providentia ministri, habebant quequa quatuor facies; a dexterâ parte facies erat hominis et facies leonis; a sinistrâ verò facies bovis et facies aquile, Ez. 1, 6. Apostolus Joannis ejus generis visione in insula Patmos datus est: *In medio sedis, et in circulo sedis (erant) quatuor animalia, plena oculis ante et retro. Et animal primum simile leoni, et secundum animal simile vituli, et tertium animal habens faciem quasi hominis, et quartum animal simile aquile volanti, Apoc. 4, 6.* In utrâque visione, terribili Dei majestatis, in angelorum ministerio, adversis inimicis gloria ejus symbolum est leo; illorum verò constutio[n]e, patientie, firmatis, et in exequendis Creatoris sui mandatis assiduitatis, *bos*; illorum humanitatis, lenitatis et philanthropie, *facies hominis*; *facies autem aquila*, vigoris illorum, agilitatis, sublimiisque eorum coelestis naturae inclinationum. Quisque ex ipsius alio exempli gradum exhibet: leo primum locum inter feras bestias habet, aquila inter aves, bosque inter greges, omnesque supremæ homini autoritatis submittuntur. Ex ipsis animalibus, sit Bochartus, duo sunt fera, leo et aquila; duo verò cicerata, homo et bos; illa ad intendendum timorem rebellibus, hoc ad impertendum p[ro]p[ter]i consolacionem. Leo predam suam super terram persequitur, aquila per eos nubes, ut ostendatur angelicos hos Providentia ministros, aquæ hominum in terra reperiunt agendi modum, et potentes celestes apostolatum spirituum in ethereis regionibus motus inquire (1).

Fortitudine et potentia Iudaice gentis eodem symbolo in sacris Scripturis sapè descriptæ sunt. *Ecce, exclamavit Balaam, despectis ex summomnis Phasga vertice innumeros Israelitiorum, ecce populus ut magnus leo consurgit, et quasi catus leonis erigetur; non accubabit donec devoret predam, et occisorum sanguinem bibat.* Num. 23, 24. Impleta est predictio hinc in magnis et conspicuis victoriis, quas exercitus Israëlis, duce Josue, de quinque Chanaonibus nationibus retulerunt. Non quieverunt donec omnino victores, totam regionem in dilectionem suam redegerint. Josue quidem copie, ut fera quedam adiutorum hominum turba, *predam non devoraverunt et sanguinem occisorum non biberunt*, talis enim inhumana agendi modus Dei eorum characteri et legis tenor aque oppositus fuisset. Clausula igitur tantummodo est metaphoræ continuatio, et completa Victoria hyperbolica descriptio, quæ, favente Deo, arma eorum manebat. Ejusmodi hyperbolice locutiones frequenter in sacris libris occurrint, que, ubi in aliis Scripturarum lumine inspiciontur, aquæ consentaneum et utilis sensum admittunt. Sic Psalmista in sua ad iustos judices objurgatione ait: *Justus pedes suos lavabili in sanguine impiis*, ps. 57,

(1) Paxton.

11; et in siuâ, cum arca translatâ est, prece: *Dixit Dominus: De Basan convertam, convertat (populum meum rursus) de profundis maris: ut intingatur pes tuus in sanguine (inimicorum tuorum) et in eodem ipso lingua canum tuorum*, Ps. 67, 23. Iste locutiones tantummodo significant victoriam quæ conatus eorum coronatura era, omniacè decretoriam fore. Addit Balaam in eadem prophetâ: *Accubans dormit ut leo, et quasi leona, quis cum excitabit?* Num. 24, 9. Subtilitas erat in futurum tempus terram Chanaan tam perfectè, ut nemo quietem ejus disturbare præsumeret; quod implutum est in regno Davidis et ejus filii Salomonis, cum heroicâ prioris virtute, posteriorique sapientia, que parem nondum habuit, universe orientales gentes stupere, et pacis amicitiaeque deliciis delectante sunt.

Symbola quibus populus Judeus representabantur sapè privatis tribubus attribueruntur; cuius rei insigne occurrit in supremâ morientis Jacob benedictione exemplum: *Catulus leonis Iuda; ad prædam, filii mihi ascendit, regiquescent accubuit ut leo, et quasi leona, quis suscitabit eum?* Gen. 49, 9; et de Gad Moyses ait: *Benedic in latitudine Gad; quasi leo requievit, cepitque brachium et verticem (vel lacrimat brachium et verticem capitum)*, Deut. 35, 20; *Dan quoque ait: Dan catulus leonis, fluet largiter de Basan*, v. 22.

Atvero sacri scriptores sapè ad feros leonis mores alludent, ejusque his in casibus in malum sensum nomen sumunt. Sic magnus generis humani adversarius leoni assimilatur, qui circuit, *quarens quem devoret*, 1 Petri 5, 8. Furens et immunit usque leo, qui impetu prædam tollit, illi miserorum mortalia destructionem non minus ardenter sitit quam famosus iste destructor sanguinem cladis, finemque suum majore adhuc et indefessiore vi implere conatur. Impetu summo hominum adversario nomen, impulsi quoque, qui crudelitas ejus et injusitiae victimæ sunt et instrumenta, apprimè assignatur: *rugitus leonis, et vox ferociæ leonis, et dentes catulorum leonum contriti sunt*, Job. 4, 10. Ex contextu autem patet impios homines lovi intendi: *Vidi eos qui operantur iniquitatem, et seminavit dolores (vel impietatem), et metient eos, flante Deo perire, et spiritu oris ejus esse consumptos.* (Job. 4, 8, 9.) Paucus sunt hec ex multis locis in quibus sacri scriptores hoc nomen ad exprimendam impiorum horum indolem et agendi modum usurpant. Neque tantum vitiösus et profanus, crudelis et injustus in privata vita seminat homo, sed et regius oppressor, cruentatus populorum dominator, bellicosa gens isto nomine in sacris Scripturis inimicatur, et sub odioso hoc cognomine omnis humani generis execratione traditi: *Rugitus ejus ut leonis, rugitus ut catulus leonum: et frenet, et tenebit prædam, salvamente auferet eam, et non erit qui eruat*, Is. 5, 29. Sed humano charactere nomine istud non restrigunt, extenuit et ad quidquid humano generi noxiu[m] vel funestum est. Glaudius, verbi gratia, à propheta leoni assimilatur, ob quod eo instrumento desolatio grassatur: *Devoravit*

gladius uester prophetas vestros, quasi leo vastator. Jer., 2, 30.

Quæ igitur statim, si omnes non removeant difficultates quo Biblico lectori in itinere suo occurruunt, at saltem ultra omne dubium probant quâ ap[er]t[us] nec non accuratè sacri scriptores naturam imitantur, mirabilemque eorum illusionis aptitudinem et proprietatem; quod non modice religiosis causam adjuvat (1).

LEOPARDUS.

Hebraicum hujus animalis nomen *nimirah* ex maculato ejus colore deducetur. Ab Anglis indiscriminatim vocatur *panthera* vel *Seneambicus leopardus*, quâ in regione præcipue occurrit. Longitudo ejus ad extremo naso cauda originem quæ dubius circiter pedibus longa est, quatuor circiter pedes habet. In eo subfulvis color dominatur, et macula quibus inspergitur nigra sunt. Caput modice longum est, arietina acutæ, oculi pallide flavæ coloris, totaque ejus facies feræ et crudelis. Indoles ejus tigrinæ indolè propè accedere dicuntur; minime similes feræ generaliter habent. Eodem tamen modo ac leo prædam arripit: erumpens enim ex insidiis, in victimam suam subito cum horrido rugitu irritu. Vox ejus hoc in eas ultra omne quod concepi potest horrora dicuntur.

Non multa sunt in Scripturâ ad hoc animal allusiones, sed ut nomines catere, strictissima stant in accutio[n]e. Uno in loco apud Jeremiam ad maculatum ejus pellam refertur (cap. 15, 25), et in altero ad artificiosus ejus insidias (cap. 5, 6) ad hoc quoque in eius descriptione lineamentum alludit Osee, cap. 15, v. 7: *Sicut pardus in eis observabo eos, haud dubie ut scelerum suorum manifestorum, et quorum eos non penitet, peccata afficiantur. Habacuc Chaldeorum in Jerusalem rapidum iter describens, eorum ilorum motus extraordinariæ animalis hujus velocitati assimilat: *Leviæ pards equi (sorum sunt)*, cap. 1, 8. Sed pulcherrima ad istud animal allusio in Isaie de beatis regi Messia temporibus prophetâ occurrit: *Habebit lupus cum agno, et pardus cum herbo accubabit; viutus et leo ei ovis simul morabuntur, et pueri parvus minabit eos*, Is. 11, 6.*

Quanta haec ex quâ inaudita mutatio haec videri debet, ubi leopardum præda nunquam satiari, naturalè indolis ejus ferocietatem nondum ab homine domari potuisse meminimus!

Hæc in Palestiniâ numerosa fuisse animalia videntur, cùm plurima sint ibi loca quorum nomina, pardorum præsumantur indicant. In tribu Gad, urbs erat nomine Beth-Nemra, *leopardi domus* (Num. 32, 36; conf. v. 5); Isaies Jeremiasque de Aquis Nemris, id est, *Leopardorum*, haud longè procul (Jer. 48, 54) loquantur; et ipse Salomon vehementer intimat ea fuisse numerosa in montibus Libani. Cant. 4, 8.

LUTUS.

*Ac veluti pleno lupus insidiatu os ovili,
Cum frenit ad caulas, ventos perpresso et imbre,*

(1) Paxton, ubi supra.

*Nocte super mediâ: tuti sub matribus agni
Balatum excent; ille asper et improbus irâ,
Savit in absentes: collecta fatigat edendi
Ex longo rabies, et siccav sanguine faces.*

(Æneid. lib. 9, 59 et seq.)

Animal hoc majore nostrâ molossorum specie paulò majus est, cùm ab extreme naso ad caude insertioneum tres circiter pedes et septem uncias longum sit, altum verò duos circiter pedes et uncias quinque. Cane omni ex parte lupus fortior appareat, pilorumque longiendo magis adhuc ad robustam ejus apparentiam facit. Pupillarum ejus color aceriter viridis est, facie[rum] acutæ et tremendam speciem adferat. Intus et extra eum lupus persimilis est, ita ut olim naturaliste idem esse animal existimarent. Atvero, quatinus in solitum videri possit, perfectissimo implacabilissimo odio à se naturâ dissident.

Lopus unus est ex iis quibus animalis cibi appetitus vehementissimus est, et hujus appetitus satiandi modi maximè vari. A naturâ vim, astutiam, agilitatem et eam omnia que ad prædam persequendum, capiendum, comprehendendunq[ue] necessaria sunt, habet; et his tamen non obstantibus, fame frequentissima interit, nam apertus est hominis hostis. Naturâ stupidus est et ignarus, sed frequenter delusus, et ad extremam inediem redactus, ex necessitate calidus fit et fortis. Fame urgente periculum contemnit, et aggreditur animalia quæ subtela sunt hominis, præcipue quæ facile auferre posent. Ubi feliciter cessit excursio haec, idem sapè iterat, donec plagi confusus, vel à canibus et pastoribus acriter insectatus, in densissimis locis per diem latet, et noctu tantum prodire audet; tunc verò in totum regionem excurrat, circa vicos curiosus explorat, animalia auxilio destituto auferit, ovium greges aggreditur, ungulibus suffudit limina stabularum, in quibus includuntur, furens intrat, omnesque oves encat, antequā consistere, et prædam auferre incipiat. Ubi verò malum exitum habuere ejus modi excursiones, ad densissimam memoriam partem reddit, solaque exiliat: haec quæ, etiam capti, sibi arcutum afferunt victimam persequitur. Ibi ad opus exiti assiduè, vestigis insistit, in apertum prodit, adhuc persequi non desistit, desperans quidem se prædam obtinere posse, sed expectat donec alter quidam lupus sibi in auxilium veniat, et præda particeps esse sat habeat. Tandem, arctissima urgente necessitate, certe audacter neci olivum se offert; mulieres pueras aggressore, et aliquando a ipsis viros irrueat; perpetui suis agitationibus in furorem versus, vitam in amentia emitit (1).

Quæ in Scripturâ de animale hoc narrantur apprimè congruent descriptione quæ a naturalistis exhibetur. Ignobilis et rapaci ejus indolis aliquid in tribus Benja min descriptione à patriarchâ datâ: *Benjamin lupus rapax, manu comedet prædam, et vesperè spofia*, Gen. 49, 27. Tous hujus tribus historia ostendit quâ accutio[n]e hæc ipsi tribuantur. Quâdam virtute et multâ fe-

(1) Buffon.

rociaté prædiū, rixas sapè et parva bella cum viciniis suis gerebant tribus; desperationisque sensus, in circumstantiis quas fecerat eorum agendi modus, aliquando eos impulit ut res inaudita virtus tentarent perficerentque. Vide Jud. 49, 20.

In iugis principum Israel et rapax agendi modus, etate Ezechielis et Sophonia validus expressè describitur per allusionem ad hoc animal. *Principes ejus (Israel) in medio illius*, ait propheta prior, *quasi lupi rapientes predam, ad effundendum sanguinem, et ad perdendas animas, et avarè ad sectanda lucra (inhonestam)*, Ezech. 22, 27. Posterior propheta circumstantiam addit que haud parum illustrat lupi descriptionem: *Principes ejus in medio ejus quasi leones rugientes; jadis ejus lupi vespere, ossa usque manu non rodebant, Sop. 3, 5.* Id est, nèdum innocentem protogerent et malefactorem comprimerent, vel eum juxta scelerum sursum meritos punirent, ipsi vi et oppressione, crurore et rapina delectabantur; et adeò insatiables erat eorum aviditas, ut quasi vespertinus leo plura destruerent quam habere poterant; ossa usque manu non rodebant, seu adeò strage delectabantur, ut ossa ad proximum diem in laetam dapem reservarent (1).

Ad nocturnas has lupi circuitions agressionesque, tunc magis quam ordinariè ferox est et sanguinarius, aliquid Jeremiæ in suis ad impia Judeorum Ecclesiæ membra minit: *Idcirco lupus ad vesperam vastavit eos, Jer. 5, 6;* ut et ipse Habacuc in horrenda suâ Chaldeorum invasionis descriptione: *Leviore pardis epi ejus (exercitus Chaldeorum) et velocioribus lupis vespertinis, cap. 1, 8.*

Moroso et insocialia in lupi charactere lineaamenta adjuvantibus nos in concepientia aliquip ingens mutatiois idèa quam evangelice doctrina in charactere et dispositionibus hominum effectore erant, ad confirmandum figurativum pulcherrimumque evangelici prophete loquendi modum: *Habuit lupus cum agno (Is. 11, 6); similique vinculis amoris invicem coniungent, quippe qui pauciter simul, Is. 45, 25.* Vide etiam Matth. 10, 16; Luc. 10, 5; Joan. 10, 12.

Ex dictis sibi animo infligente potest lectio falsorum horum doctorum characterem, quorum scopus erat facere mammonam iniquitatis, in primitivâ Ecclesiâ, et quos divinus Redemptor non minus ac divinitus afflati Apostoli, *lupos designant: Attende à falsis prophetis qui veniunt ad eos in vestimentis oviū, intrinsecus autem sunt lupi rapaces, Matth. 7, 15. Ego scio,* ait S. Paulus ad majores natu Ecclesia Ephesiorum, *quoniam intrabunt post discussionem meam lupi rapaces in eos, non parcent gregi, Act. 20, 29.*

HYENA.

Animal istud, ad quod pluriès in Bibliâ alludunt, plurimas species offert, sed duæ sunt notiores, *maculosa et lineata*; prior in australibus tantum Africa continentis partibus inventur, dum posterior in omnibus ferè Indiae et Syriae regionibus, necnon et in Abyssinia et Senegambia reperiatur. Ad lineatam ig-

(1) Paxton, *Illustr.*, vol. 1, p. 533

tur hyenam intendent Scriptores sacri. Majoris molossi amplitudinem habet, jubam crassiorum et horrentem, villosaque longissimos. Anteriora crura duobus pedibus longa sunt, pedes plani et duas circiter uncias lati. Difficilè posterioribus cruribus stare videatur; notandumque est, ubi primum è latibulo mota fuerit, ita inconducit claudicare ut posteriora ejus crura fracta vel luxata diceres. Ubi verò paulisper cœcurrit, membrorum hic rigor ab eâ recedit, magnaque incedit elegantiæ. Color ejus cinereus, sed sordidus, varii coloris lineis in collo et cruribus distinctus; unde suum Hebreum nomen habet. Conspicuus est ejus caput ferendi modus: cani vestigia instanti submissili, naso ad terram obverso. Deminso in hunc modum capite, dorsum velut dorsum porci excelsum videtur, quod, cum ab una fine ad alterum longorum villorum lineâ horret, illi animali persimilem facit.

At quidem adequata hyena figura et deformitatis idea verbi exhiberi nequit.

Hyena ferè generaliter est bestiarum ferissima, rapacissimaque descripta fuit; ferior et indomitor quam quilibet: *Contemnens omnes quibus homo ad domendum artes uitit, crudelis hyena, ferarum ferissima.*

Sed character ejus nunc magis notus est, et odiosus minus et horrendo modo exhibetur. In fero statu, formidans profectò est hostis, etsi ad insectandum se pronam non ostendat. Bruce, qui Abyssiniam peragravit, multa de hyena refert, que hanc descriptionem confirmant: *Quodam vespere, ait, cum ad tentorium suum redire, duos cervulos oculos sibi inardescentes in obscuro aspergit: tace admodum, hyaenam rediret ad cubilum sui capit stantem, duos vel tres candelaron fascios in ore gerentem; nec tunc aliām prædam appetere videbatur.* Se ad eam accedere non metuisse, ait D. Bruce: *quo facto, arreptam ingentem hastam, in bestiam quam proximè ad eam infixit. Tunc vero tantummodo illa feritatis signa dedit illa. Se enim confossum sentiens, candelis dimissis, in aggressorem impetum facere nitiebatur, à quo se protexit D. Bruce arrepto sclopeto, et in caput bestie disloso. Nec indomabilis est hyena. Observat Cuvierum eam in domestico statu homini ejusdem generis et gradus ac canis officia prestare posse. Statuit Barrovy illam esse dominatam juxta promotorum Bonæ Speci, nec tantum optimam ferarum venaticem haberi, sed et fidelem non minus ac qualecumque ex vulgaribus canum speciebus; assertive episc. Heber se quadrupedum in Indiâ vidisse que dominum suum sequebatur ut canis, isque blandiebatur qui sibi familiares erant.*

Ceterum, fastidiosissimum quidam habent hyene mores. Toto ferè die latet, at sub vespere, è latebris irrept, septa recognoscit, humana habitacula circumvagatur, ciborum reliquias quoquot inventit vorans, et per campos viventem prædam inquirit, quam futrim et astu aggreditur: si forte quedam repererit, humanis cadaveribus satiat. Per horrenda bella quæ apud barbaras Africæ gentes geruntur, ait major Denham, hyenae vulturesque prælia adesse solent: cœso-

rum insepta cadavera vultures devorant, hyenae verò opus ita perficiunt, ut unum vix os stragis testis supersit.

Illi sanè animadversione dignum est in naturâ hujus bestiæ, ejus scilicet à canibus alienati. Nullus canis, quantumvis ferox, et a præsum agredi non dubitat, ullo modo ad insectandum hyenam impelli potest. Alienatio hec, et mutuum inter ambo hoc animalia odium ab antiquissimis avis in proverbiis cesserat, cum Ecclesiastici auctor interroget: *Quæ communatio hyene ad canem (1) cap. 15, 22.*

In anglia Biblia legimus, 4 Reg. 15, 18, *vallis se-totum;* et in Jer. 12, 9, *axis discolor.* In utroque loco cadem vox occurrat, et parum dubium est in utroque ad hyenam alludi. Prior locus sic intellectus fuit ab Aquila, Symmacho et Theodotione, qui illum vertunt *vallis hyenam;* posterior verò ita in Septuag. redditus est: *Qui tradunt, LATIRULUM HYENE.* Vox Hebreorum *teboah* retinetur adhuc *hyena* nomen in toto Oriente.

Si lectori ad Bibliam suam redire, posterioremque hunc locum legere et illum cum sequenti versione et illustratione, à Calmetti editore datâ, conferre placeat. Hujus translationis excellentiam confessum agnoscat: *Reliqui domum meam, dimisi hereditatem meam. Fata est mihi hereditas mea quasi leonis habitat; habitatores ejus rugitus sum contra me dederunt, ita ut eam ediverim. Tanquam oīth TSEBOAH hereditas mea mihi; oīth undique eam circumvenit. Idcirco, venite, congregamini, omnes bestias terre, properate ad devorandum (in omnem partem irruentes), Jerem. 15, 7 et seq.*

Hie agi videtur de homine qui, ingratus animus passus, ingratus omni calamitatis generi permittit; cum ager suis sibi feria bestia facta sit, illum omnibus feris bestiis dimitit. Rectè dubitari nequit quin animal intentum vocibus oīth teboah hyena sit, cum oīth significet *irraens*, et *teboah*, maculosus vel lineatus; hoc bestiae apparentia, illo mores describuntur.

In zoologici Surrey hortis maculosa sunt et lineatae hyene.

VULPES SEU CROCUTA (Chacal).

Calidus, arviculator, nocturnus, nocturna per tenebras latè circumvagatur, et ad destruendum vigilat. In pleno grege miser et immoxus agnus, dolosus ejus artibus ablatus, ipsi calido suo sanguine lautam præstat escam.

(SOMMERVILLE.)

Ratio quedam dubitandi adesset utrum Scriptura vulpes sit communis vulpes, an crocuta, seu chacal, parva orientalis vulpes, ut ab Hasselquist dicitur. Plura ex Orientalibus crocutæ nominibus, ex suâ cum Hebrew similitudine, posteriori favent animali, et dicitur nos doctor Shaw, cum crocutæ in Palestina numerosissimæ sunt, communem vulpem rarè ibi inventari.

Rectè forsitan à nobis hoc in casu agetur in admittendo Hebrewum *shual* esse Orientalem crocutam.

(1) Vulgata habet: *Sancto homini ad canem;* Se-puag. verò: *Hyena ad canem.*

Primo igitur animal describemus, deinde verò Soritur locos in quibus intenditur notabimus.

Crocuta, seu thaleb, ut in Arabia et Egypto vocatur, mediocris canis amplitudinem habere reletur, vulpi postremis partibus et cuncta præseri, lupo verò anterioribus partibus, et naso præseri, persimilis. Crura ejus vulpinis sunt breviora; colorque ejus fulvus, seu potius, sub ferridis cœlis, subrubrè fuscus.

Quanquam lupi species ad canem proximè accedit, medium tamen inter eos ponendam esse videtur crocutam; feræ lupi ferociatè impudentem canis familiaritatem addit (1). Clamor ejus ululatus est latratu mixtus, ejulatusque humanae calamitatis lamentis permixtus. In insectando predam clamosior est ipso cane, et lupo voracior; etisì nunquam sola, sed semper congregatus quadriginta vel quinquaginta simul cat. Parum valde homines timent, sed ad ipsa dormitorum lumen prædam insectantur, nullo amoris vel timoris exhibito signo. In ovilia insolenter ingreduntur, inque areas et stabula; et ubi nil aliud reperire, coriacea strata, oreas, calcosque devorant, et, quidquid absurde nequivere, auferunt. Non vivos tantum aggreduntur, sed et mortuos; pedibus recente tumulatos effodiunt, cadaverique quantumvis putrefacta devorantes. Sibi invicem in hoc exhumationis opero non minùs ac in venatione auxilium praebent; et, dum triste sum opus implent, seu invicem lucretissimo clamore, quasi pueri quibus pena infidigunt, adhorcent. Ut feræ ceteræ, ubi primùs humanam carnem gustavere, à persequendo homines postea nunquam abstineri possunt. Cœmeteris invigilant, exercitum sequuntur, et in peregrinâ cunctis postremis ordinibus insistunt.

Raro apparent crocutæ nisi obscurâ jam luce. Prædictæ capto odore, in turbis numero triginta vel quadraginta constantibus erumpunt, incessantique assidueitate eam totâ nocte insectant horridum ululatum proferentes, et tandem magnâ constantiâ perseverantes predam obtinent. Atverò, leo, tigris, panthera quoque appetitus velocitatem superat, ad crocutarum clamorem attendunt, et statim ac eas laboribus suis jam fructus existimant, unus ex ipsis subvenit, præda se satiat, et misera prædo curator nudâ osculat (2), que sola supereret contentus esse cogitur. Ex Orientalibus vistoribus certè facili sumus radicibus fructibusque vesci crocutam, non minùs ac animali carne, sèpèque plantas eradicare ut appetitum suo indulget (3).

Ea est descriptio qua à naturalistis data fuit crocutæ vel Agyptiacæ vulpis; videamus nunc que ad illam factæ fuerint in Scriptura allusiones. Ad ejus carnivoram indolem referunt in Ps. 62, 9: *Qui querunt animalia meam... intrabunt in inferiora terra, gladio cœdant, partes vulpium erunt.* Ejus in vinetiis do-

(1) Buffon.
(2) Goldsmith.
(3) Shaw, *Itin.*, vol. 4, p. 518, in 8; Hasselquist, p. 184.

stations intendit Salomon in Cant. 2, 15 : *Capite nobis vulpes, vulpes parvulas, quæ demoliriunt vineas; nam vinea nostra floruit.* Sensus est : Falsi doctores doctrina puritatem corruptant, simpliciter cultus obscurant, ordinis instituti pulchritudinem disturbant, fidelium unitatem frangunt, christianorumque exercitationum vitam et vigorem extinguunt. In eodem sensu intelligi possunt haec Ezechielis verba : *O Jerusalem! Prophete tu! (se ut sensu ex contextu datur), blandientes tui doctores, sunt quasi vulpes in desertis,* cap. 15, 4. Hoe eis nomen imponit, quia vulpina astutia mendacia in hypocrisy loquuntur. Ejusmodi doctores ab Apostolo vocantur *lupi in vestimentis oviuum, operari deceptores, qui artibus suis omnes domos subvertunt, et quorum sermo, ut vulpium dentes in vinea, quasi cancer exedit.* (1).

Datà quâdam occasione, Dominus noster loquens de Herode, qui sibi necet minatus erat, ipsi metaphorice vulpis seu eroeata: nomen tribuit : *Ite, dicite vulpi illi, illi callide, crudeli, insidiose, voracique huic regie crocute, seu vulpi, quæ suum quidem odium minus suis ostenderat, sicut crocute latribus suis malevolas propensiones suas; quique crocuarum more, communè consensu cum ceteris meis inimicis allatrat; ite, dicite illi : Salvus sum ab ejus furore hodie, et cras, et tertìa die consummorum, omnino extra potestatem ejus; alludens ad resurrectionem suam die tertii. Quedam sunt mota dubia utrum deceret Redemptorem nostrum his verbis loqui de principe ordinis civilis, cuius sub dilectione erat, et cuius idcirco characterem respectu et honore prosequi tegebatur. Nulla tamen istorum scrupulorum ratio stat :*

Herodius character, utpote crudeli, insidiosus et calidus princeps, magis notorius erat quam in ullam subiectorum ejus partem lateret: et qui cor ejus noverat non minus ac agendi modi testis adest, de ejus dispositionibus et consiliis certè loqui poterat. Praeterea ejusmodi metaphorice applicationes in Oriente multò vulgaribus sunt quâm hic; et idcirco Domini nostri auditoribus non adeò vehementes apparent.

Ridiculus sapè ab incredulis in divinas revelationes versum est, sed prorsus immerito, quod excogitavit Samson, Jud. 15, 4-5. Ait Volney lupum et vulpem in Syria rarissimos esse, et si ingens adit ibi media specie copia, quæ crocute vocatur, et in turmas congregata ambulat. Et rursus : Crocute centuriam latent in horis et inter ruinas et sepulcra. Unde igitur Samson difficile fuit trecenta horum animalium invenire, presertim cum non una tantum hebdomas, nec etiam unus tantum mensis ipsi foret ut ea sibi ad finem suum provideret? Insuper rememorandum est Samsonem suum in republica tunc sustinuisse munus, et proinde nemini destituto esse poterat illum in hoc opere adjuvare.

Opera pretium est animadversio *Vulpinaria* seu vulpium festa, à Romanis celebrata, non immixto existimari inde originem duxisse. Frivolor est ab

(1) Paxton, Illustr., vol. I, p. 362.

Ovidio allata tam solemnis ritus origo, tempusque, celebrationis ejus, aprilis die decimâ septimâ, messis tempus: non erat, cum agri artisti cooperintur: medius enim aprilis tempus serendi erat in Italia, ut ex Virgilii Georgicis patet. Tempus vero optimè congruit cum Samsonis opere. Ex libro Exodi novimus ante Pascha, id est, ante dies quindecimam mensis Ahû, seu martii, hordeum apud Ægyptos in spicas esse, Exod. 12, 18; 15, 4; et in cap. 9, 31, dictur frumentum nondum in spicas exisse. Hordei messis igitur in Ægypto, et etiam in regione Philistinorum, que ipsi contermina erat, incideret debet circa medium matutinum. Frumenti messis, iuxta Plinius, mense uno se-rior erat. Messis igitur frumenti circa medium aprilis incidebat, quo tempore vulpium incendium Romæ celebrabatur.

APER.

Sic feri apri è cubili suo excent, canum latratis et voce hominum excitati. Incurenta eorum terga spiculis horrent; ignita ex eorum sanguines oculis fluit fulgura, ex omni parte stridentes discerpunt arbores, arbustulos eradicant, nudasque sylvas relinquent. Falcatos suis dentes clidunt, in igne volvunt oculorum acies, donec largum vulnus fortent eorum animam expellat. (Illiad., lib. 15.)

Animal hoc, quod stipes est ceterorum porcini generis specierum, nullo modo ita stupida est et foeda bestia, ac quam mansuetam fecimus. Paulò exilio est apud quām domesticus porcus, nec ad eo vario colore, cùm cinereo colore ferrugineo, qui ad nigrum vergit, semper occurrit; magis est ejus quam edomiti rostrum, auricula breviores, rotundiores et nigra: quo colore sunt quoque pedes et canda. Falcati vero dentes majores sunt quam in domitâ specie: incurvati surgiunt, et extrema pars acutissima est. (1)

Aper terram fodit diverso à vulgari porco modo; unus terram fodit parvis in locis passim; alter vero eam orat quasi in sulco, et irreparabile, damnum culti viliçii arvis afferit, vineas et ceterarum plantarum radices destruens. Inde quantâ verborum proprietate propheta reipublica Judiacæ subdivisionem sub allegoria vineæ ab apero devastante representat, videre possumus : *Vineam de Ægypto transiit; ejecit gentes, et plantasti eam. Præparasti locum ante eam, et stabiliti radices ejus, et replicasti terram. Extensis palmitis suis usque ad mare, et usque ad flumen propaginas ejus. Ut quid destruxisti incerian ejus, et vindemiant eam omnes qui prætergerantur eam? Vastaveris eam aper de sylva, et feri agri bestia depasta est eam.* Ps. 79, 8 et seq. Si, ut supponitur, psalmus ista durante captivitate scriptus fuerit, allegoria proprietas magis adhuc patet. Vastatis plantis et fructibus, que sedulò agriculta soleritatem curâgare creverunt, ferox aper validis suis falcatis dentibus vinearum circumstantiam radices et ramos laeget frangit, et pedibus con-

(1) Buffon.

centat. Hoc facit lector applicabit ad Chaldaeorum agendi modum adversus Judaicum regnum ejus de-solutionem sic patet: propheta queritur : *Dominus calcavit pedibus suis omnes magnificos meos (viros portentes meos) in medio mei; vocavit concentum adversum me, ut conteret juvenes meos : Dominus virginem calcet, filiam Iudea, quasi in torculari.* Lament. 4, 15. Palustribus arundinosisque locis valde delectatur aper, ad quod probabiliter referatur in Ps. 57 : *Incepit congregationem lanceiorum, seu, ut litera fert, bestiam arundinis, vel calamis.*

URSUS.

In Hebreo bestia hac significantissimè gruniens vel murmurans vocatur. Triâ sunt ursi nota genera, albus, niger et fuscus. De duobus prioribus Scriptura non loquitur, cùm tercia sola species in Orientalibus gentibus innotescat. Fucus ursus, ait Buffon, non tantum ferus, sed et solitarius est; in loco minimè frequentata, in periculosisima precipitiâ et maximè impervios montes se recipit. In obscurissimis sylvestribus culbi sunt eligit, in aliquod specus, quod cursu temporum excavatum est, vel in eujusdam ingens vetusto arboris foramine. Torvissima est et rapacissima hujus indoles, ejusque ferocietas in præedium transit. Indoli respondet externus corporis habitus: rugatum est ejus corium, membris ejus longa crassaque; toro et contracta facies indolis altam morositudinem indicat. Formidans hic hostis regi sylvarum à sacris scriptoribus frequenter consociatur, cùm sit sequè evanodus et evoros. Sic Amos ante suorum inenarrabilium fratrū oculos ponens longam malorum seriem que justo Dei iudicio, in ipsum jamjam lapsus erant, declarat uno amoto alterum aquæ grave mansurum : *Vix (vobis) desiderabitis diem Domini! Ad quid eam vobis? dies Domini ista, temere, et non lax. Quomodo si fugiat vir à facie teonis, et occurrat ei ursus.* Amos 5, 18; et Salomon, qui plurimum regni animalium partium indolem penitus perscrutatus est, iis virtutis et omni virtutum genere destinatos principes assimilat : *Leo rugiens, et ursus euriens, princeps impius super populum pauperem,* Proverb. 28, 15.

Ursus ferocior et metnenda magis quam ursus dictator; præsentem post partum. Tanto catulorum suorum afficitur amore, tantaque inuidit eos protegit, ut alienus nullus sive homo sit, sive bestia impune in eis solitudinem pedem ferre permitat. Hoc pulcherimè illustrat pulcherrimam imaginem quam usurpat propheta ad describendam mirabiliter mutationem que Evangelii Christo predicatione in humano corde locum erat habitura, et gratissimam, que vestigia ejus sequitur concordiam : *Vitus et ursus pascent;* simul requiescent caruæ eorum. Is. 14, 7.

Ad ursa furorem, raptus catulis plurime sunt in Scripturæ conspicue allusiones. Qui ejus in his casibus testes fuere, rabies ejus violentissimam sevissernamque esse, et ab eo quem nlecentis studio insecutus nisi vite amissione diverti posse referunt.

Quâm tremende igitur irati Dei comminationes ob innumeris aggravatasque regni Israelis iniurias, iusta quod ab Osee prophétâ denuntiatur ! *Occurram eis quasi ursa rapit catulis, et dirumpam interiora jecoris eorum,* Os. 13, 8.

Terribilis ejus denuntiatio exequio, cùm Assyriorum exercitus terram Israeli invaserunt, regnum omnino subversum fuit, cuique Scripturarum locator notissima est.

In visione Daniels, in quâ majores quatuor antiquitatis monarches sub variarum rapacium bestiarum typo exhibentur, quarum indoles ad plurimorum istorum regnum characterem relationem diebant, regnum Medo-Persicum per ursam representatur quæ in una parte stetit, et tres ordines erant in ore ejus, et in dentibus ejus, et sic dicebant ei : *Surge, comedere carnes plurimas.* Dan. 7, 5. Quatuor hæc regna inter se ferociatè et rapacitate perfectè congreunt, sed plures tamez conspicue varietates erant in secundariis characteribz eorum lineamentis, necnon et in eorum agendi modis, que clarè variis eorum simbolicorum typorum characteribus intimantur. Persicum regnum ursus adumbrat, ad denotandam ejus feritatem et sanguinis aviditatem; quam imputationem confirmat ipse propheta Jeremias vocans Persas prædones, cap. 51, 48, 56. Docissimus Bochartus plurima emenavit similitudinis signa inter hunc Medo-Persicum characterem et bestie de qua agitur propensiones.

SECTIO TERTIA

PERÆ INNOXIE.

ONAGER.

Quis asino syvestri suum fregit torquem, et humeros ejus à jugo excusit? Ferum solitudinis, incolam illic ego dimisi liberas auras capturam inter rudos. Velox ut sagitta in impetu suo volat, fumantes procul videt civitatem surgere; turbis tumultus, ubi omnis suus trahit servitus, clamorum ductorem, urgentesque stimulos contemnit. Ubiquumque alta in montibus libratur infinito ordine nemora, ille virertia pabula querit.

Pulchritudo est et dignior onager quam asinus domesticus. Describit illum Oppianus pulchrum, amplum, robustum, ingressa superbum; corium ejus argenteo colore, nigrum habens lineam secum totam dorsi spinam, et in lateribus partes nivis candorem referentes. Ad currendum naturâ aptatus est, et ita cursu velox, ut optimi equi inferiores ipsi repellantur. Ex hac qualitate suum habet Hebrewum nomen; atque aspernitur montibus magis delectatur, per loca difficillima facile currit. Veteres omnes scriptores qui de eo loquuntur, velocitatem ejus predican, et præsertim Xenophon (1), qui illum longa habere crura dicit, cursu esse rapidissimum, velocem quasi turbinet, venti, fortesque et solidas ungulas habere.

(1) Cyrop., lib. I.